

Teorie pielęgnowania – oś czasu

Jane Watson
Teoria humanistycznej troskliwości
(1975-1979)

Betty Neuman
Model Systemów Neuman (1972)

Dorothea Orem
Teoria Deficytu Samoopieki (1971)

Faye Abdellah
Typologia 21 Problemów Pielęgniarskich (1960)

Hildegard Peplau
Teoria Relacji Interpersonalnych (1952)

Callista Roy
Model adaptacyjny (1976)

Imogene King
Teoria osiągnięcia celów (1971)

Dorothy Johnson
Model systemu behawioralnego (1968)

Virginia Henderson
Teoria potrzeb (1955)

Florence Nightingale
Teoria Środowiskowa (1860)

Teoria środowiskowa Florence Nightingale

1860

Kilka słów o Florence Nightingale

- 1820–1910
- Prekursorka pielęgniarstwa
- Poprawa warunków opieki nad pacjentami, zwłaszcza podczas wojny krymskiej
- Przemiany w praktyce pielęgniarstwa

Definicje

Pielęgniarstwo

- Wykorzystanie środowiska, w celu wspierania powrotu pacjenta do zdrowia
- Świadome kształtowanie otoczenia pacjenta, tworzenie jak najlepszych warunków

Osoba

- Brak definicji
- Jednostka w odniesieniu do środowiska, środowisko wpływa na jednostki

Środowisko

- Czynniki zewnętrzne (otoczenie) kształtują zdrowie pacjenta

Zdrowie

- Brak definicji
- Nie wiemy nic o zdrowiu poza obserwacją i doświadczeniem

Założenia teorii

- Czynniki środowiskowe wspierające zdrowie
- Brak/niedobór czynników wspierających zdrowie = osłabienie zdrowia/rozwój choroby.
- Organizm ma zdolność do regeneracji przy zapewnieniu odpowiednich czynników środowiskowych.
- Czynniki zewnętrzne (otoczenie) wpływają na procesy biologiczne, fizjologiczne i rozwój.
- Ważne czynniki:
 - ciche, wolne od hałasu otoczenie,
 - zaspokajanie potrzeb dietetycznych,
 - dokumentowanie czasu posiłków,
 - dokumentowanie wpływu posiłków na pacjenta.
- 10 kategorii, których wzajemne relacje wpływają na stan pacjenta.

-świeże powietrze

-czysta woda

-skuteczne odprowadzanie wody

-czystość, odpowiednie warunki sanitarne

-światło

Teoria relacji interpersonalnych Hildegard Peplau 1952

Kilka słów o Hildegard Peplau

- 1909-1999
- Amerykańska pielęgniarka
- Dyrektorka a później prezes wykonawczy American Nurses Association (ANA)
- „Matka Pielęgniarstwa Psychiatrycznego”, „Pielęgniarka Stulecia”

Definicje

Pielęgniarstwo

- Proces interakcji między osobą chorą/potrzebującą a pielęgniarką
- Narzędzie edukacyjne obejmujące interakcję między dwiema lub więcej osobami mającymi wspólny cel

Osoba

- Rozwijający się organizm, próbujący zmniejszyć napięcie wywołane potrzebami

Środowisko

- Składa się z sił istniejących poza osobą i umieszczonych w kontekście kultury

Zdrowie

- Symbol słowny, postęp osobowości i innych procesów w kierunku kreatywnego, produktywnego, osobistego i społecznego życia

Pielęgniarka

wartości
pochodzenie
wierzenia
doświadczenia
oczekiwania
pomysły

Relacja
pielęgniarka-pacjent

Pacjent

wartości
pochodzenie
wierzenia
doświadczenia
oczekiwania

Fazy relacji interpersonalnej

1. Orientacja

2. Identyfikacja

3. Eksploatacja

4. Rozwiązanie

Role pielęgniarki

Obca Rola zasobu

Nauczyciel Lider

Zastępca Doradca

Ekspert techniczny

Poziomy lęku

Łagodny niepokój

Umiarkowany niepokój

Silny niepokój

Paniczny lęk

Teoria potrzeb Virginii Henderson

1955

Kilka słów o Virginii Henderson

- 1897–1996
- Amerykańska pielęgniarka
- Pierwsza Dama Pielęgniarstwa

Definicje

Pielęgniarstwo

- Funkcja pielęgniarki - pomoc osobie chorej lub zdrowej w wykonywaniu czynności przyczyniających się do zdrowia lub powrotu do zdrowia, które wykonałaby bez pomocy, gdyby miała niezbędną siłę, wolę lub wiedzę
- Należy pomóc odzyskać niezależność tak szybko, jak to możliwe

Osoba

- Jednostka niezależna, posiadająca potrzeby biologiczne, psychiczne, społeczne i duchowe

Środowisko

- Brak jednoznacznej definicji
- Ważne jest utrzymanie sprzyjającego zdrowiu środowiska w 14 domenach podstawowych potrzeb

Zdrowie

- Bilans we wszystkich aspektach życia

Założenia teorii

- Teoria oparta o hierarchię potrzeb Masłowa. →
- Wspieranie w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.
- Nacisk na niezależność pacjenta.
- Głównym celem opieki jest doprowadzenie pacjenta do jak największej samodzielności.
- **14 podstawowych potrzeb człowieka**, które stanowią istotę praktyki pielęgniarskiej - fizjologiczne, psychiczne, duchowe i społeczne.

1 Normalne oddychanie

2 Odpowiednie odżywianie i dostarczanie płynów

3 Wydalanie

4 Poruszanie się i zachowanie właściwej postawy ciała

5 Sen i odpoczynek

6 Dobór właściwego ubioru

7 Utrzymywanie prawidłowej temperatury ciała

8 Utrzymywanie czystości ciała i zapewnianie ochrony przed urazami

9 Unikanie zagrożeń środowiskowych

10 Komunikowanie się z innymi

11 Podejmowanie praktyk religijnych zgodnych z wiarą

12 Praca dla poczucia spełnienia

13 Zabawa oraz uczestnictwo w rekreacji

14 Nauka oraz odkrywanie

Teoria 21 problemów pielęgnacyjnych

Faye Abdellah 1960

Kilka słów o Faye Abdellah

- 1919-2017
- Amerykańska pielęgniarka
- Pielęgniarka wojskowa i liderka badań w dziedzinie pielęgniarstwa
- Jej model uwzględniał diagnozę pielęgniarstwa w okresie, gdy formułowanie diagnoz nie należało do kompetencji zawodowych pielęgniarek

Definicje

Pielęgniarstwo

- Sztuka i nauka, która kształtuje postawy, kompetencje intelektualne i umiejętności techniczne pielęgniarki, a także przeraża je w pragnienie i zdolność do pomagania osobom w radzeniu sobie z potrzebami zdrowotnymi, niezależnie od tego, czy są chore, czy zdrowe
- Cel pielęgniarstwa - osiągnięcie zdrowia przez pacjenta

Osoba

- Jednostka całościowa - potrzeby fizyczne, emocjonalna, społeczne
- Wzajemne oddziaływanie na siebie potrzeb
- Zaspokojenie potrzeb wymaga indywidualnego podejścia

Środowisko

- Brak jednoznacznej definicji
- Ma wpływ na zdrowie pacjenta poprzez czynniki zewnętrzne i społeczne

Zdrowie

- 'całościowe potrzeby zdrowotne', 'zdrowy stan umysłu i ciała'

Założenia teorii

- Problem pielęgnacyjny pojawia się, gdy potrzeby nie są zaspokojone.
- Teoria na podstawie 14 podstawowych potrzeb człowieka Henderson.
- Potrzeby zdrowotne - problemy jawne (widoczne) i utajone.
- Zadania pielęgniarki - identyfikacja i rozwiązanie problemu.
- **21 problemów pielęgniarstwa: potrzeby fizyczne, socjologiczne i emocjonalne**, które dzielą się na **potrzeby podstawowe, w zakresie utrzymania, opieki naprawczej i regeneracyjnej**.
- Potrzeby podstawowe są punktem wyjścia do planowania opieki pielęgniarstwa.

Higiena i komfort **Promowanie zdrowia** **Bezpieczeństwo** **Prawidłowa mechanika ciała**

- **Umiejętności pielęgniarstwa:** 1. Obserwacja stanu zdrowia 2. Komunikacja 3. Stosowanie wiedzy 4. Nauczanie pacjentów i rodzin 5. Planowanie i organizacja pracy 6. Wykorzystanie materiałów 7. Wykorzystanie zasobów kadrowych 8. Rozwiązywanie problemów 9. Kierowanie pracą innych 10. Terapeutyczne wykorzystanie samoopieki 11. Procedura pielęgniarstwa

Model behawioralny Dorothy Johnson

1968

Kilka słów o Dorothy Johnson

- 1919-1999
- Amerykańska pielęgniarka, teoretyczka, badaczka
- Znana głównie ze stworzenia modelu systemu behawioralnego pielęgniarstwa

Definicje

Pielęgniarstwo

- Zewnętrzna siła regulacyjna, której celem jest utrzymanie organizacji i integracji zachowań pacjenta na optymalnym poziomie
- Działa w sytuacjach, gdy zachowanie pacjenta zagraża jego zdrowiu fizycznemu lub społecznemu albo gdy występuje choroba
- Rolą pielęgniarstwa jest pomoc w powrocie do stanu równowagi

Osoba

- System behawioralny składający się z podsystemów: afiliacyjnego, zależnego, przyswajalnego, eliminacyjnego, seksualnego, agresywnego i osiągnięć

Środowisko

- Brak jednoznacznej definicji
- Obejmuje elementy otoczenia systemu ludzkiego (wewnętrzne, stresogenne)

Zdrowie

- Przeciwnieństwo choroby, pewien stopień regularności i stałości w zachowaniu
- Dostosowanie i adaptacja, które do pewnego stopnia są efektywne

Założenia teorii

- Model częściowo oparty na książce Florence Nightingale - Notes on Nursing.
- Znaczenie wspierania efektywnego funkcjonowania behawioralnego pacjenta jako formy profilaktyki chorób.
- Rola wiedzy opartej na badaniach naukowych.
- Założenia dotyczące systemu, struktury i funkcji.
- **System** - organizacja, interakcja, współzależność i integracja zachowań. System dąży do osiągnięcia równowagi pomiędzy siłami wewnętrznymi i zewnętrznymi, które na niego oddziałują.
- Trzy wymagania funkcjonalne każdego podsystemu:
 - ochrona przed szkodliwymi wpływami,
 - zapewnienie opiekuńczego środowiska,
 - stymulacja wzrostu.
- Brak równowagi = zaburzenia.

Teoria deficytu samoopieki Dorothei Orem

1971

Kilka słów o Dorothei Orem

- 1914-2007
- Amerykańska pielęgniarka, teoretyczka, badaczka
- Znana głównie ze stworzenia modelu deficytu samoopieki

Definicje

Pielęgniarstwo

- Sztuka, w której praktykujący udziela specjalistycznej pomocy osobom niezdolnym do samodzielnej opieki
- Oferuje więcej niż podstawowe wsparcie do zaspokojenia potrzeb samoopieki
- Pielęgniarka uczestniczy w opiece medycznej, którą pacjent otrzymuje od lekarza

Osoba

- Mężczyźni, kobiety, dzieci, nad którymi sprawowana jest opieka
- Człowiek - „przedmiot materialny” opieki pielęgniarek i innych osób

Środowisko

- Cechy fizyczne, chemiczne i biologiczne
- Obejmuje rodzinę, kulturę i społeczność

Zdrowie

- Strukturalna i funkcjonalna całość
- Zdolność do refleksji nad sobą, symbolizowania doświadczeń i komunikacji

Założenia teorii

- **Samoopieka** - aktywność podejmowania oraz kontynuowania przez jednostkę, w celu utrzymania zdrowia, życia i dobrego samopoczucia.
- **Deficyt samoopieki** - różnica między zdolnością do angażowania się w działania a rzeczywistymi potrzebami w zakresie samoopieki. Sytuacja, w której osoba nie jest w stanie samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb związanych z utrzymaniem zdrowia, życia i dobrego funkcjonowania, co skutkuje koniecznością interwencji pielęgniarskiej.
- **System pielęgniarski** - działania podejmowane przez pielęgniarki, aby pomóc pacjentom zaspokoić potrzeby w zakresie samoopieki.
- **Zapotrzebowanie na samoopiekę** - całość działań w zakresie samoopieki, których pacjent potrzebuje, aby utrzymać lub przywrócić zdrowie.
- **Kategorie działań samoopiekuńczych**: uniwersalne, rozwojowe, związane z zaburzeniami zdrowia.
- **Potrzeby uniwersalne** - związane z procesami życiowymi oraz utrzymaniem struktury i integralności funkcjonalnej.
- **3 systemy pielęgnowania pacjenta** - wspierająco-uczący, częściowo kompensacyjny, całkowicie kompensacyjny.

Teoria osiągnięcia celów Imogene King

1971

Kilka słów o Imogene King

- 1923-2007
- Amerykańska pielęgniarka, teoretyczka i edukatorka

Definicje

Pielęgniarstwo

- Proces działania, reakcji i interakcji, w którym pielęgniarka i pacjent dzielą się informacjami na temat swoich spostrzeżeń w sytuacji pielęgniarskiej
- Cel pielęgniarstwa - pomoc pacjentom w utrzymaniu zdrowia
- Funkcja pielęgniarki - interpretowanie informacji w procesie pielęgniarskim, planowanie, wdrażanie i ocena opieki pielęgniarskiej

Osoba

- Istota społeczna, racjonalna i świadoma, komunikująca myśli, działania, zwyczaje i przekonania za pomocą języka
- Ludzie wykazują wspólne cechy, takie jak zdolność postrzegania, myślenia, odczuwania, wyznaczania celów, podejmowania decyzji

Środowisko

- Tło dla interakcji międzyludzkich
- Można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne:
 - Wewnętrzne** - przekształca energię i umożliwia adaptację do zmian
 - Zewnętrzne** - tworzy organizacje formalne i nieformalne

Zdrowie

- Doświadczenia życiowe pacjenta, w tym dostosowanie się do czynników stresogennych w środowisku wewnętrznym i zewnętrznym, poprzez wykorzystanie dostępnych zasobów

Założenia teorii

- Model koncentruje się na osiągnięciu przyjętych celów życiowych.
- Pielęgniarka i pacjent biorą czynny udział w komunikacji, przekazywaniu informacji, wspólnym ustalaniu celów oraz podejmowaniu działań ukierunkowanych na ich realizację.
- Czynniki wpływającymi na osiągnięcie celów są role, stres, przestrzeń i czas.
- Pacjent ma 3 fundamentalne potrzeby - informacji zdrowotnej, opieki prewencyjnej oraz opieki w sytuacji, gdy nie może jej sobie sam zapewnić.
- Istnieją trzy oddziałujące na siebie systemy:

Osobisty

percepcja, jaźń, wzrost
i rozwój, obraz ciała,
przestrzeń i czas

Interpersonalny

interakcja, komunikacja,
transakcja, rola i stres

Spółeczny

organizacja, autorytet,
władza, status,
podejmowanie decyzji

Teoria Systemu Betty Neuman

1971

Kilka słów o Betty Neuman

- 1924-2022
- Amerykańska pielęgniarka, teoretyczka i edukatorka

Definicje

Pielęgniarstwo

- Cel pielęgniarstwa - pomoc systemowi jednostki w zachowaniu lub odzyskaniu stabilności w obliczu czynników stresogennych
- Dokładna ocena wpływu czynników stresogennych na jednostkę i określenie interwencji zapobiegawczych

Osoba

- Otwarty system, który oddziałuje na wewnętrzne i zewnętrzne siły środowiskowe lub stresory
- Osoba znajduje się w stanie ciągłej zmiany, zmierzając w kierunku stanu stabilności systemu lub w kierunku choroby

Środowisko

- Siły wewnętrzne i zewnętrzne otaczające jednostkę
- Integralna część systemu
- Rodzaje: wewnętrzne, zewnętrzne, stworzone

Zdrowie

- Stopień stabilności systemu - kontinuum od zdrowia do choroby
- System stabilny = potrzeby jednostki są w pełni zaspokojone
- System entropiczny = choroba = stan, w którym potrzeby nie są zaspokojone
- Śmierć - skrajny koniec choroby, gdy systemowi brakuje energii

Założenia teorii

- Główne założenie: **"Zapobieganie jako działanie"** (ang. **Prevention as intervention**).
- Relacja człowieka ze stresem, reakcje na stres, procesy odbudowy.
- **Stres** - zjawisko subiektywne, nieuniknione, bolesne i mające tendencję do narastania.
- Zapobieganie stresowi lub łagodzenie jego skutków za pomocą odpowiednich interwencji.
- Sposób holistyczny ujęcia jednostki i pielęgniarstwa.
- **System** - dynamiczny, nieustannie się zmienia w odpowiedzi na interakcje z środowiskiem, przesuwa wzdłuż kontinuum zdrowie-choroba.
- **Zmienne** składające się na system jednostki: fizjologiczne, psychologiczne, społeczno-kulturowe, rozwojowe, duchowe.
- **Stresory**: **intrapersonalne**, **interpersonalne**, **ekstrapersonalne**.
- **Linie obrony**: **normalna linia obrony**, **elastyczna linia obrony**, **linie oporu**.
- **Rodzaje profilaktyki**: **pierwotna**, **wtórna**, **trzeciorzędowa**.
- Odbudowa - proces, w którym system jednostki powraca do stabilności po usunięciu stresora.

Model adaptacyjny Callisty Roy

1976

Kilka słów o Calliście Roy

- 1939-
- Amerykańska pielęgniarka i teoretyczka

Definicje

Pielęgniarstwo

- Cel pielęgniarstwa - wspieranie adaptacji jednostek i grup
- Pielęgniarki wspomagają proces adaptacji, oceniają zachowania adaptacyjne, promują pozytywną adaptację, pomagają w pozytywnym reagowaniu na bodźce

Osoba

- Organizm posiadający zdolność myślenia i odczuwania
- Dzięki temu, może skutecznie dostosowywać się do zmian w otoczeniu
- Holistyczna istota w ciągłej interakcji z otoczeniem
- Używa systemu adaptacji (wrodzonego i nabytego), aby reagować na bodźce

Środowisko

- Warunki, okoliczności i czynniki wpływające na rozwój oraz zachowanie
- Wzajemne oddziaływanie zasobów osobistych i zdrowotnych
- Bodźce ogniskowe, kontekstowe, szczątkowe

Zdrowie

- Stan, w którym ludzie mogą nieustannie dostosowywać się do bodźców
- Wynik procesu, w którym zdrowie i choroba mogą współistnieć

Założenia teorii

- **Adaptacja** - proces i wynik, w którym myślące i czujące osoby jako jednostki lub grupy wykorzystują świadomość i dokonują wyborów, w celu stworzenia integracji człowieka i środowiska.
- **Podsystem regulacyjny** - fizjologiczny mechanizm radzenia sobie. Organizm próbuje dostosować się poprzez regulację procesów zachodzących w ciele.
- **Podsystem poznawczy** - psychiczny mechanizm radzenia sobie. Osoba wykorzystuje go poprzez samoświadomość, współzależność i adaptacyjne tryby funkcji roli.

→ Rodzaje bodźców:

ogniskowe - bezpośredni i widoczny bodziec, który wymaga uwagi i adaptacji jednostki, np. uszkodzenia fizyczne i niesprawności (rana, trudności z oddychaniem),

kontekstowe - inne bodźce, które przyczyniają się do efektu bodźca ogniskowego (np. czas)

resztkowe - czynniki środowiskowe wewnątrz lub na zewnątrz układu ludzkiego (np. doświadczenia, wartości)

- Tryby adaptacyjne: → **fizjologiczno-fizyczny** **funkcji roli** **współzależności**
- Poziomy adaptacji: → **tożsamości grupowej i samoświadomości**

Proces zintegrowany **Proces kompensacyjny** **Proces zagrożony**

Model humanistycznej troskliwości

Jean Watson 1975-1979

Kilka słów o Jean Watson

- 1940-
- Amerykańska pielęgniarka i teoretyczka

Definicje

Pielęgniarstwo

- Nauka o osobach i ich doświadczeniach w zdrowiu i chorobie, uwarunkowanych przez relacje zawodowe, osobiste, estetyczne i etyczne
- Zajmuje się promocją zdrowia, prewencją chorób, opieką nad chorymi i przywracaniem zdrowia
- Troska jest centralnym punktem praktyki pielęgniarskiej

Osoba

- Ceniona jednostka, o którą należy się troszczyć, szanować, pielęgnować, rozumieć i pomagać.
- W pełni funkcjonalne zintegrowane ja, więcej niż suma części.

Środowisko

- Troskliwe środowisko akceptuje osobę jaką jest i patrzy kim może się stać
- Społeczeństwo zapewnia wartości determinujące zachowania i cele jednostki

Zdrowie

- Jedność i harmonia umysłu, ciała i duszy
- Wysoki poziom ogólnego funkcjonowania bio-psycho-społecznego
- Poziom adaptacyjno-utrzymujący codzienne funkcjonowanie
- Brak choroby lub obecność wysiłków prowadzących do braku choroby

Założenia teorii

- **10 potrzeb dla opieki** – czynniki opiekuńcze, które mają kluczowe znaczenie dla opieki nad pacjentem i które pielęgniarki powinny uwzględnić w swojej roli.
- **Carative Factors oraz Caritas Processes** - troska i proces opieki nacechowany miłością i współczuciem wobec pacjenta.

Hierarchia potrzeb

- 1 Potrzeby biofizyczne niższego rzędu - przetrwania** - jedzenie i płyny, wydalanie i wentylacja
- 2 Potrzeby psychofizyczne wyższego rzędu - funkcjonalne** - aktywność, odpoczynek, seksualność
- 3 Potrzeby psychospołeczne wyższego rzędu - integracyjne** - osiągnięcia, przynależność
- 4 Potrzeby intrapersonalno-interpersonalne - wyższego rzędu** - rozwój, samorealizacja

